

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора, професора кафедри фізичної терапії, ерготерапії, заступника директора ННІ «Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту» Українського державного університету науки і технологій Афанасьєва Сергія Миколайовича на дисертаційну роботу **Буховець Б. О. «Теоретико-методологічні засади профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів з порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» (017 – Фізична культура і спорт).

Актуальність теми дослідження. Фізичне виховання школярів із порушенням зору відіграє значущу роль в їх фізичному розвитку, формуванні моторики, рухових якостей, розвитку функціональних систем організму, успішній соціалізації та поліпшенні якості життя. Для дітей з порушенням зору характерні рухова розгальмованість, надмірна рухова активність та інші ознаки рухових порушень, а вік 13–14 років є часом морфологічного та функціонального дозрівання рухової сенсорної системи людини. Буховець Б. О. у дисертаційній роботі узагальнила результати наукових досліджень учених з питань, дотичних до проблеми фізичного виховання дітей з порушенням зору, розкрила актуальність проблеми профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів з порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру. Викладені положення вказують на актуальність проблеми, що спонукало авторку до вибору даної теми дослідження. Представлена до розгляду дисертація Буховець Б. О. спрямована на теоретичне та практичне вирішення проблем упровадження сучасних підходів у процес фізичного виховання школярів із порушенням зору незалежно від форми його організації та є своєчасною і актуальною.

Наукова новизна та практична значимість дослідження. Зміст наукової новизни не викликає сумнівів та підтверджується отриманими новими даними. Наукова новизна полягає в тому, що *уперше* розроблено та теоретично обґрунтовано концепцію профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору, яка ґрунтується на комплексному врахуванні соціально-педагогічних, особистісних і біологічних передумов розвитку учнів цієї категорії. Концепція передбачає інтеграцію теоретичного та практичного складників: теоретичний складник базується на взаємодоповнюючому використанні системного, концептуального, технологічного, комплексного, індивідуального, мультидисциплінарного та особистісно-орієнтованого підходів, що дає змогу сформувати цілісну методологічну основу профілактично-оздоровчих технологій; практичний складник реалізується через розробку диференційованих оздоровчих програм, адаптованих рухових режимів і спеціально підібраних засобів фізичного виховання, які сприяють підвищенню рівня фізичної та психоемоційної адаптації школярів із порушенням зору до освітнього процесу;

уперше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору, що враховує специфічні особливості їхнього розвитку та рівня рухових можливостей. Запропонований комплекс включає: диференційовані форми організації фізичного виховання, що поєднують традиційні та інноваційні підходи до корекції рухових порушень та удосконалення просторової орієнтації; адаптивні засоби та методи оздоровчої діяльності, орієнтовані на розвиток сенсомоторної координації, оптимізацію м'язового тону та підвищення рівня фізичної підготовленості; обґрунтовані педагогічні умови ефективної реалізації профілактично-оздоровчих технологій, що забезпечують підвищення якості фізичного виховання шляхом персоніфікованого підходу до формування рухових навичок у школярів із порушенням зору; адаптацію профілактично-оздоровчих технологій до умов НРЦ, що передбачає узгодження змісту фізичного виховання з

індивідуальними потребами школярів, забезпечення мультидисциплінарного супроводу та створення оптимального освітньо-реабілітаційного середовища;

уперше проведено науково обгрунтовану диференціацію засобів методик Фельденкрайза та Пілатесу для школярів із порушенням зору відповідно до спеціальних медичних підгруп А та Б, визначено особливості застосування кожного з підходів з урахуванням рівня функціональних порушень, моторного потенціалу та потреб учнів, обгрунтовано механізми впливу відповідних вправ на просторово-рухову координацію, пропріоцепцію та розвиток фізичних якостей школярів залежно від належності до певної медичної підгрупи, експериментально доведено ефективність диференційованого використання даних технологій для оптимізації процесу фізичного виховання та підвищення рівня рухової активності школярів із порушенням зору;

уперше, зважаючи на результати виконаного факторного аналізу, диференційовано фізичні навантаження, встановлено співвідношення фізичних вправ у процесі урочних і позаурочних занять із фізичного виховання, спрямованих на підвищення рівня стану моторики школярів із порушенням зору;

набули подальшого розвитку знання про особливості використання педагогічного контролю в діагностуванні стану моторики школярів із порушенням зору в процесі фізичного виховання;

розширено та доповнено результати досліджень, присвячених вивченню фізичного розвитку й фізичної підготовленості та наявності відхилень у поставі школярів 10–13 років із порушенням зору в процесі фізичного виховання;

розширено та доповнено на підставі теоретичного аналізу й узагальнення наукових даних, передової педагогічної практики, висновків власних експериментальних пошуків дані про профілактично-оздоровчі заходи фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах НРЦ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» на 2019–2023 рр. «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до професійної діяльності з різними групами населення», номер державної реєстрації 0119U002020, і на 2024–2028 рр. «Сучасні інноваційні підходи до організації фізкультурно-спортивної діяльності», номер державної реєстрації 0124U000218, а також згідно з планом НДР НУФВСУ на 2021–2025 рр. «Теоретико-методичні основи біомеханічних технологій у фізичному вихованні, спорті, реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини», номер державної реєстрації 0121U107944. Роль автора як співвиконавця полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні положень концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах НРЦ.

Ступінь обґрунтування наукових положень і висновків. У науковому пошуку автором чітко визначено мету та завдання відносно об'єкта та предмета дослідження. Досягнення мети дослідження – обґрунтувати, розробити й експериментально підтвердити ефективність концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру з огляду на стан їхньої моторики.

Для вирішення наукової задачі автором поставлені задачі дослідження: проаналізувати й узагальнити дані науково-методичної літератури та практичний досвід фахівців із питань розроблення й упровадження профілактично-оздоровчих технологій у процес фізичного виховання школярів із порушенням зору; дослідити особливості фізичного розвитку, фізичної підготовленості школярів 10–13 років із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру та порівняти з відносно здоровими однолітками; дослідити мотивацію до занять фізичним вихованням, можливості прояву агресії та систематизувати дані медичних карт про наявні

порушення постави у школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру; обґрунтувати основні положення та сформулювати теоретико-методологічні засади концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру; аргументувати та розробити профілактично-оздоровчі технології реалізації положень авторської концепції; підтвердити ефективність концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів 11 та 12 років із порушенням зору з огляду на стан їхньої моторики.

Дисертаційна робота виконана на сучасному науковому рівні та достатньому матеріалі. Використані методики дозволяють отримати достовірні результати, які оброблені за допомогою статистичних методів. На цій основі розроблено та запропоновано концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру з огляду на стан їхньої моторики.

Використані методи дослідження адекватні поставленій меті та завданням дослідження, а методики є сучасними та інформативними.

Наукові положення, висновки і практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими. Наукові результати дисертації висвітлені в 29 наукових працях: у 18 публікаціях у фахових виданнях України, 6 – у фахових виданнях України, проіндексованих у базі даних Scopus, 4 – апробаційного характеру й 1 публікація додатково відображає результати дослідження. Результати дослідження було презентовано на міжнародних науково-практичних конференціях.

Практична значущість дослідження. Використання розробленої в дисертації концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру (НРЦ) забезпечило використання традиційних, нетрадиційних й інноваційних засобів фізичного виховання, спрямованих на розвиток моторики

школярів 11 та 12 років із зазначеним порушенням і значно впливає на ефективність фізичного виховання досліджуваної категорії дітей.

Основні положення й результати досліджень впроваджено в процес фізичного виховання школярів 10–13 років у НРЦ «Зоресвіт», опорному закладі освіти «Випаснянський заклад загальної середньої освіти» Мологівської сільської ради Білгород-Дністровського району Одеської області; у навчальний процес підготовки бакалаврів Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», зокрема в навчальний курс дисципліни «Гімнастика»; навчальний процес підготовки магістрів Інституту медичної інженерії Національного університету «Одеська політехніка», в навчальний курс дисципліни «Педагогічна майстерність фахівців з фізичної культури і спорту».

Оцінка змісту дисертації. Дисертація побудована за загальноприйнятою схемою і складається з анотацій, переліку умовних позначень, скорочень, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (266 наукових джерел, з них 100 англомовних) і додатків. У праці подано 105 таблиць і 44 рисунки. Загальний обсяг дисертації становить 575 сторінок.

У вступі об'ємно та повно дисертантом висвітлено актуальність теми дослідження, показано зв'язок роботи з науковими планами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, їхнє впровадження в практику, зазначено особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях, наведено інформацію про апробацію роботи та вказано кількість публікацій автора за темою дисертації.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади застосування профілактично-оздоровчих технологій у системі фізичного виховання школярів з порушенням зору». Розділ викладено аргументовано, автором узагальнено результати сучасних наукових досліджень щодо формування

моторики школярів 10–13 років із порушенням зору. Дисертантом показано взаємозв'язок затримки фізичного розвитку та низької фізичної підготовленості дітей з порушенням зору. Дисертантом аргументовано необхідність рішення важливої проблеми через створення і реалізацію концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру з огляду на стан їхньої моторики.

Другий розділ «Методи і організація дослідження» присвячено викладенню методів, що використовувались у роботі. У констатувальному дослідженні брав участь 91 школяр віком 10–13 років. Серед випробуваних: 47 школярів були із порушенням зору, 44 – здорових їхніх однолітків. У поступально-перетворювальному експерименті взяли участь 23 школярі 11 та 12 років із порушенням зору. У розділі наведені педагогічні, медико-біологічні, соціологічні та психологічні методи дослідження та статистичні методи дослідження.

В третьому розділі «Особливості стану моторики школярів 10–13 років із порушенням зору» підтверджено зниження рівня формування моторики школярів із порушенням зору. У більшості обстежених школярів із порушенням зору є перевищення маси й окружності грудної клітки (ОГК) та помірна екскурсія. Школярі 11 та 12 років у показниках ОГК поступаються здоровим одноліткам. Контент-аналіз медичних карт виявив відхилення у стані постави. Встановлено, що фізична підготовленість обстежених з порушенням зору достовірно поступається у показниках виконання тестів: «човниковий біг», «нахил тулуба з в. п. сидячи вперед» у порівнянні з їх здоровими однолітками. Порівняння стану рівноваги школярів встановило більш низькі показники, ніж у здорових однолітків. Аналіз результатів дослідження фізичної підготовленості школярів 11 та 12 років, які відносились до різних спеціальних медичних підгруп, свідчить про необхідність їх залучення до профілактично-оздоровчих занять, спрямованих на формування

моторики з диференціацією засобів фізичного виховання відповідно до виду порушення зору.

Розділ містить нову і цікаву наукову інформацію, що збагачує наукові знання, та дуже корисну для фізичного виховання дітей з порушеннями зору.

В четвертому розділі, «Теоретико-методичні засади проєктування концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру» дисертанткою на підставі теоретико-методичного аналізу створено теоретичні основи концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру. В основу концепції покладено комплексний, особистісно-орієнтований, індивідуальний, технологічний, мультидисциплінарний і системний підходи з одночасним визначенням мети, завдань, принципів та умов її практичної реалізації. Автором розроблено складові концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру: соціально-педагогічні, особистісні та біологічні. Результати констатувального педагогічного експерименту заклали підвалини для розроблення її структури та змісту. Розроблені профілактично-оздоровчі технології базуються на структурних компонентах: проєктувальний, діагностичний, організаційний, формувальний, результативний і контрольний. Практична реалізація концепції проходить завдяки використанню комплексу як традиційних (коригуючі та спеціальні фізичні вправи), так і нетрадиційних (Пілатес, Фельденкрайз) в поєднанні з інноваційними (кінезіотейпування) засобами фізичного виховання в позаурочний час, спрямованих на формування моторики дітей з диференціацією відповідно до спеціальної медичної підгрупи. За змістом інформації четвертого розділу можна зробити висновок про те, що дисертантом розроблено ефективну, оригінальну концепцію профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору.

В п'ятому розділі «Оцінка ефективності концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру» викладено дані про ефективність запропонованих профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру. Результати послідовно-перетворювального педагогічного експерименту свідчать про те, що у школярів 11–12 років із порушенням зору виявлено достовірну позитивну динаміку антропометричних показників. Школярі 12 років із порушенням зору продемонстрували достовірне покращення антропометричних показників. Про позитивну дію профілактично-оздоровчих технологій в умовах навчально-реабілітаційного центру свідчить динаміка показників гоніометрії постави. Так, найвиразніші зміни були констатовані у школярів 11 і 12 років. Показники гоніометрії постави школярів 12 років із порушенням постави з урахуванням спеціальних медичних підгруп вказують на їх чутливість до профілактично-оздоровчого впливу. Отримано достовірні зміни показників фізичної підготовленості школярів 11 та 12 років. У школярів 11–12 років покращились показники силової витривалості м'язів живота та спини, гнучкість, покращився показник рівноваги. У процесі послідовно-перетворювального експерименту було виявлено тенденцію до зниження рівня агресивності у школярів 11 та 12 років із порушенням зору, що засвідчує позитивний вплив застосування профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру на можливість контролювати власні емоції та дії. Розділ містить нову наукову інформацію, що може бути використана в фізичному вихованні дітей з порушенням зору.

В розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» наведений аналіз отриманих результатів у порівнянні з результатами інших науковців.

Висновки відображають найбільш значимі результати дисертаційного дослідження, відповідають його завданням, викладені повно, конкретно й аргументовано.

Загалом дисертаційна робота написана логічно і послідовно, в ній детально та інформативно представлено результати надзвичайно великого обсягу експериментальних, лабораторних і клінічних досліджень, виконаних авторкою.

Практична значущість. Концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах НРЦ, які розроблено дисертантом, забезпечили використання традиційних, нетрадиційних й інноваційних засобів фізичного виховання, спрямованих на розвиток моторики школярів 11 та 12 років із зазначеним порушенням.

Таким чином, апробовані автором профілактично-оздоровчі технології фізичного виховання можуть використовуватися для формування моторики школярів із порушенням зору.

Стиль та мова дисертації. Дисертація Буховець Божени Олегівни оформлена згідно з вимогами МОН України, написана українською мовою з дотриманням вимог щодо викладу наукового тексту. Текст викладений в логічній послідовності, побудова дисертації традиційна. В огляді літературних джерел проведений глибокий, всебічний аналіз робіт вітчизняних і, в основному, зарубіжних авторів. Кожний розділ власного дослідження закінчується логічно сформованими висновками з викладенням своєї думки щодо отриманих результатів дисертанта, що дозволяє оцінити повноту висвітлення матеріалу.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У тексті дисертації та наукових публікаціях Б. О. Буховець відсутні порушення академічної доброчесності.

Автореферат й опубліковані праці в повній мірі відображають основний зміст та результати дослідження.

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу, у процесі рецензування виникла низка питань до здобувача:

1. Яким чином були залучені батьки дітей, які брали участь у дослідженні?
2. Що слугувало підставою для обрання показників гоніометрії, які використовувались у дослідженні?
3. Чи існують обмеження з гостроти зору дітей при заняттях з розроблених профілактично-оздоровчих технологій?

Висновок. Дисертаційна робота Буховець Б. О. на тему: «Теоретико-методологічні засади профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів з порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам, які затверджені наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), та «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197), а її автор Буховець Божена Олегівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» (017 – Фізична культура і спорт).

Офіційний опонент:
доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії,
заступник директора ННІ «Придніпровська державна академія
фізичної культури і спорту» Українського державного університету науки і
технологій

Сергій АФАНАСЬЄВ

Засвідчується підписом
Учасник експертної групи
Божена Буховець